

CELOŠTÁTNE KOLO OLYMPIÁDY ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A LITERATÚRY
ŠKOLSKÝ ROK 2024/2025, 17. ROČNÍK
KATEGÓRIA C

I. ČASŤ PÍSOMNÁ – TEST

Čas na vypracovanie písomnej časti: 60 minút

Ukážka č. 1

Ľudovít Štúr: Zásluhy Slovanov o európsku civilizáciu

V najnovších časoch snažili sa mnohí dokazovať, že Slovania nikdy neboli podstatnými stvárnovateľmi duchovného života Európy a Slovanstvo nijakým faktorom európskej moci a človečenstva, ale že tieto vlastnosti so všetkými svojimi zásluhami a so všetkou svojou ct'ou pripadajú jedine románskym a germánskym národom, ku ktorým sa Slovania iba ako jednoduchá vedľajšia časť boli pridružili. Že táto a podobné výpovede sú bez akejkoľvek podstaty, je, tuším, vec nanajvýš jasná každému, kto nestranným okom sledoval beh európskeho dejepisu, lebo tu skutočnosť hovorí nad všetky výpovede, ktoré my, spoliehajúc sa na historické udalosti, sme nazývame jednoduchými výmyslami. Cieľom a úmyslom tohoto nášho článku je v najväčšej stručnosti vyzdvihnúť skutočné, sem patriace udalosti, aby sme takto mohli posúdiť, akú úlohu Slovania dosiaľ v európskom živote zastávali.

Na založenie európskej civilizácie a na jej upevnenie medzi národmi európskymi trebalo nevyhnutne nielen duševných, ale aj fyzických síl, a to najmä v tom čase, keď jej najväčší hrozil zánik.

Európa a Ázia sa pre odlišné náboženské smery dostali medzi sebou do boja, ktorý sa musel rozhodnúť nie rozumným uzmiernením, ale zbraňou. Akoby v tušení blízko hroziaceho nebezpečenstva usiloval sa Západ nepriateľský živel udusiť na jeho vlastnej pôde, a tu je pôvod križiackych výprav do Ázie. Po premožení západnej moci na ázijskej pôde neuspokojil sa už islam, večne nepriateľský kresťanstvu, so svojou dosiaľ nadobudnutou pôdou, hnal sa dopredu a robil to isté, čo konal predtým Západ proti islamu: prešiel totiž do Európy vyhubiť kresťanstvo tiež na jeho vlastnej pôde. Odvtedy poznali aj Slovania svoje poslanie, totiž pučiacou civilizáciou kresťanského Západu slúžiť ako múr proti návalu východného barbarstva. Z týchto údajov možno ľahko rozhodnúť, akú úlohu Slovania v utváraní európskej vzdelanosti boli dostali za podiel. Bez Slovanov, bez ich telesnej chrabrosti, ktorá bola vzhľadom na surovú silu barbarov nevyhnutne potrebná, bola by európska vzdelanosť ak nie udusená, iste aspoň vo svojom behu zastavená a na neskorú budúcnosť hodne odložená. Slovanstvo je, ako z uvedeného vysvitá, skutočným stvárnovateľom terajšieho spôsobu európskeho života len s tým rozdielom od západných stvárnovateľov, že ono tomuto životu prinieslo obeť iného druhu, než to oni urobili.

https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1279/Stur_Slovanstvo/1, upravené pre potreby OSJL

Úloha č. 1

Čo bolo cieľom tohto textu Ľudovíta Štúra?

- A. Objasniť, aké boli príčiny a následky stredovekých križiackych výprav.
- B. Vyzdvihnúť zásluhu germánskych kmeňov na formovaní európskej kultúry.
- C. Dokázať, že moc Západu sa na ázijskej pôde premnožila a rozšírila svoj vplyv.
- D. Poukázať na dôležitú dejinnú úlohu Slovanov v spoločnom európskom priestore.

Úloha č. 2

Do ktorého jazykového štýlu patrí ukážka č. 1 a ktorý slohový postup v nej prevláda?
A. Populárno-náučný štýl, výkladový slohový postup. B. Publicistický štýl, rozprávací slohový postup. C. Umelecký štýl, informačný slohový postup. D. Rečnícky štýl, opisný slohový postup.

Úloha č. 3

Vypíš z ukážky č. 1 slovné spojenie, ktorým Ľudovít Štúr označuje tvrdenia nepodložené historickými faktmi.

Úloha č. 4

Ktorá možnosť <u>nesúvisí</u> so Štúrovým presvedčením o poslaní Slovanstva?
A. Obetovanie sa v boji s východným barbarstvom. B. Bránenie európskych krajín pred vyhubením kresťanstva. C. Spolupráca slovanských národov s germánskymi a románskymi národmi. D. Záchrana pred spomalením či úplným zastavením európskeho duchovného života.

Úloha č. 5

<i>Na založenie európskej civilizácie a na jej upevnenie medzi národmi európskymi trebalo nevyhnutne nielen duševných, ale aj fyzických síl, a to najmä v tom čase, keď jej najväčšmi hrozil zánik.</i>
V ktorej možnosti je uvedený chybný tvar slova z podčiarknutej vety ukážky č. 1 a jeho oprava?
A. medzi národmi európskymi – medzi európskymi národmi B. trebalo ... síl – bolo treba ... síl C. keď jej ... hrozil – keď mu ... hrozil D. najväčšmi hrozil zánik – najviac hrozil zánik

Úloha č. 6

V ktorej možnosti sú všetky tri slová synonymami slova <i>chrabrosť</i> ?
A. bojovnosť, smelosť, guráž B. srdnatosť, hrdinský, odvaha C. odvážnosť, trúfalosť, bohatiersky D. statočnosť, udatnosť, nebojácnosť

Úloha č. 7

V ktorej možnosti sú gramaticky správne tvary lokálu singuláru slov <i>civilizácia</i> a <i>podiel</i> ?
A. v civilizácii, o podiele B. v civilizácií, o podiele C. v civilizácii, o podieli D. v civilizácií, o podieli

Ukážka č. 2

Milan Rúfus: Divé husi

A zasa jeseň.
 Zo slniečka kypí
 akési hmlové mlieko
 pod nohy.
 Breh vystreľuje obrovité šípy
 do terča sivej, mĺkvej oblohy.

To nie sú šípy.
 To húsky s divým krikom
 skúšajú odísť.
 Zas a odznova
 tým hrotom letky
 ako zobáčikom
 prezobávajú blanku domova.

Škrupinku neba,
 kde sa narodili.
 Kde po prvý raz uvideli svet,
 dýchali prvý vzduch
 a prvú vodu pili,
 skúšali prvý vrávoravý let.

I prvú plavbu
 a ešte všetko prvé.
 Trávičku prvú,
 prvý potôčik.
 Deje,
 čo ako vlásky na obrve
 nezídu živým nikdy spred očí.

Z toho sa nedá naraz,
márna sláva.
 I divým husiam
 tečie slzička.
 A tak sa musia
 tým šípom vyzobávať
 z rodného neba
 ako z vajíčka.

A tiahly krik
 znie z husacieho voja
 v akomsi mäkkom
 smútku zvonovom.
 Detičky divé.
 Tiež sa ešte _____
 všetkého, čo už
 nie je domovom.

Úloha č. 8

V ktorej možnosti sú uvedené charakteristické znaky ukážky č. 2?
--

A. Základom je pri nej dejovosť, umelecké rozprávanie, reč je neviazaná.   B. Zobrazuje sa subjektívny svet autora, opisy prírodných krás, reč je viazaná.   C. Zámerne sa zatajújú kladné a vyzdvihujú záporné stránky opisovaného.   D. Základnou črtou je neprítomnosť rozprávača, reč je čiastočne dialogizovaná.

Úloha č. 9

Urči a napíš schému rýmu z prvej strofy básne z ukážky č. 2.
--

Úloha č. 10

Doplň na vynechané miesto v ukážke č. 2 také slovo, ktorým utvoríš rým s druhým veršom poslednej strofy a zmysel básne zostane zachovaný.

Úloha č. 11

Ktoré sloveso má <u>nesprávne</u> uvedený neurčitok?
A. tečie → tiecť
B. kypí → kypieť
C. skúšajú → skúšať
D. prezobávajú → prezobať

Úloha č. 12

Vypíš z druhej strofy básne tri podstatné mená, ktorými sa pomenúva niečo malé, drobné alebo niečo, k čomu máme citový vzťah. Pomenuj tieto slová odbornou terminológiou.
podstatné mená: _____
odborný názov: _____

Úloha č. 13

Zmyslu výrazu <i>márna sláva</i> v kontexte básne z ukážky č. 2 zodpovedá vyjadrenie
A. nedá sa nič robiť.
B. svetská sláva, poľná tráva.
C. zbytočná popularita.
D. je priskoro radovať sa.

Úloha č. 14

Uveď stručne tému básne z ukážky č. 2.

Úloha č. 15

Označ možnosť so správne určenými umeleckými básnickými prostriedkami z ukážky č. 2. <i>detičky divé; zo slniečka kypí akési hmlové mlieko pod nohy; breh vystreľuje obrovité šípy</i>
A. metafora, personifikácia, nonsens
B. epiteton, metafora, personifikácia
C. epiteton, prirovnanie, zosobnenie
D. prirovnanie, epiteton, metafora

Úloha č. 16

Ktorá možnosť charakterizuje podčiarknutý umelecký básnický prostriedok z ukážky č. 2? <i>A tak sa musia tým šípom vyzobávať <u>z rodného neba ako z vajička</u>.</i>
A. Na neživé predmety sú prenášané ľudské vlastnosti či činnosti.
B. Na základe vnútornej súvislosti, niekedy i vzdialenejšej, sa prenáša význam.
C. Na základe podobných znakov sa prirovnáva jeden jav k inému.
D. Na základe vonkajšej podobnosti sa prenáša významu jedného slova na druhé.

Ukážka č. 3

Kde sa skryli pralesy Európy?

Doktor Martin Mikoláš z Fakulty lesníckej a drevárskej na Českej poľnohospodárskej univerzite v Prahe hovorí, že pralesy sú laboratóriom, v ktorom sa lesníci môžu učiť a v ktorom môžu posúdiť, ako veľmi sa odklonilo hospodárenie človeka od hospodárenia prírody. To je obzvlášť dôležité vedieť v čase klimatickej zmeny, keďže predpovede sú veľmi vážne. Slovenskí aj českí klimatológovia upozorňujú napríklad na zlú perspektívu smrečín. Vedecký žurnál Nature climate change v marci 2017 vydal štúdiu, podľa ktorej budú lesy v budúcnosti zápasiť čoraz častejšie s premnoženými škodcami, chorobami, so silným vetrom a s požiarimi.

Veľkú úctu a bázeň prejavuje spoločnosť voči impozantným solitérom v krajine – či je to 200-ročná hruška z Bošáce, 1 700-ročný dub z Walesu či 700-ročná lipa kráľa Mateja pred Bojnickým zámkom. Turistickí sprievodcovia k nim vodia ľudí a povzbudzujú ich predstavivosť, čo všetko si asi ten strom pamätá. Koľko ľudských generácií prežil. Správcovia úzkostlivo dbajú na to, aby sa človek veľmi nepribližoval, najstaršie stromy v mestách a na dedinách obkolesuje plot.

Lenže v pralesoch rastie nie jeden, ale stovky takýchto prastarých stromov. A vo svojej kôre, v tvare konárov, koreňov si pamätajú všetky katastrofy, požiare, veterné smršte, teplotné výkyvy a ďalšie zmeny prostredia. A najmä, pamätajú si odpoveď lesa na tieto udalosti. Pre lesníkov je prales neoceniteľným zdrojom informácií. Stále nevieme ako adaptovať lesníctvo na klimatické zmeny preto sú tieto lokality pre nás kľúčové dodáva Mikoláš. Vytážiť prales znamená spáliť ďalšiu Alexandrijskú knižnicu.

Nad naliehavosťou ľudského poznania však stojí jednoduchý fakt – pralesy sú domovom života – pestrého, farebného, tajuplného ako nikde inde v Európe. Sú posledným útočiskom vzácných a ohrozených druhov vtáctva, zvierat, hmyzu a ďalších druhov, ktoré sú závislé od týchto lesov a rozmanitých podmienok, ktoré im pre život poskytujú. Existujú vysoko špecializované druhy, ktoré na prežitie potrebujú odumierajúce ešte stojace stromy určitej veľkosti v špecifickom štádiu rozkladu. Ako napríklad mimoriadne vzácny chrobák boros Schneiderov. Ak takéto stromy vo svojom bezprostrednom okolí nenájde, zahynie. Expert prízvukuje, že až 30 percent lesných druhov je naviazaných na odumreté drevo, pričom v hospodárskom lese je ho minimum. V pralesoch je, naopak, veľa „mŕtveho“ dreva. Ak sa teda identifikuje prales a zabezpečí sa jeho dostatočná ochrana, nebude sa v ňom ťažiť ani nijako zasahovať, vzácne druhy by mali prosperovať.

Na Slovensku máme prehľad o všetkých pralesoch a pomaly sa blížime k ich úplnej ochrane. Vybavené. Lenže takto jednoducho to vôbec nefunguje. Pralesy sú aj tam, kde sú prísne chránené, v ohrození. Pretože sú veľmi malé.

<https://zurnal.pravda.sk/reportaz/clanok/474865-kde-sa-skryli-pralesy-europy/>, upravené pre potreby OSJL

Úloha č. 17

V ktorom odseku ukážky č. 3 sa spomína ohrozenie ihličnatých porastov?

A. V prvom.	C. V treťom.
B. V druhom.	D. Vo štvrtom.

Úloha č. 18

Hlavným cieľom ukážky č. 3 je
A. prinášať informácie o aktuálnych udalostiach. B. sprostredkovať príjemcovi údaje a fakty. C. pôsobiť na zmysly príjemcu. D. spontánne podať informáciu.

Úloha č. 19

Ktoré tvrdenie <u>sa nezhoduje</u> s obsahom ukážky č. 3?
A. Je potrebné sledovať mieru odklonu hospodárenia človeka od hospodárenia prírody. B. Pralesy sú akoby vedeckým priestorom poskytujúcim možnosť učenia sa. C. Vzácné druhy by mohli prosperovať pri zabezpečení dostatočnej ochrany pralesa. D. Špecializované druhy hmyzu môžu vážne ohroziť staré odumierajúce stromy.

Úloha č. 20

Napiš gramatické kategórie zvýrazneného slova v slovnom spojení <i>pralesy sú laboratórium</i> .

Úloha č. 21

<i>Lipa kráľa Mateja pred Bojnickým zámkom.</i> Koľko hlások sa v uvedenom texte spodobuje?
A. 0 C. 2 B. 1 D. 3

Úloha č. 22

Zakrúžkuj v poslednom odseku ukážky č. 3 vetný základ.

Úloha č. 23

<i>Pre lesníkov je prales neoceniteľným zdrojom informácií.</i>
V ktorej možnosti je správne tvrdenie o vetných členoch uvedenej vety?
A. Nenachádza sa medzi nimi holý podmet. B. Nachádza sa medzi nimi slovesný prísudok. C. Nachádza sa medzi nimi predmet v akuzatívne. D. Nenachádza sa medzi nimi nezhodný prívlastok.

Úloha č. 24

Doplň do nasledujúcej priamej reči a jej uvádzacej vety všetky chýbajúce interpunkčné znamienka v súlade s pravidlami slovenského pravopisu.
<i>Stále nevieme ako adaptovať lesníctvo na klimatické zmeny preto sú tieto lokality pre nás kľúčové dodáva Mikoláš.</i>

Úloha č. 25

Ten, kto chce preniesť horu, musí začať prenášaním malých kameňov. William Faulkner

To nie je hora, nad čím sme zvíťazili, ale my sami. Edmund Percival Hillary

Človek sa vracia k prírode. Žiaľ, v aute. Peter Gossányi

Uvedené texty majú najbližšie

- A. k prísloviám.
- B. k porekadlám.
- C. k aforizmom.
- D. k anekdotám.

Zdroje:

1. https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1279/Stur_Slovanstvo/1
2. <https://www.zones.sk/studentske-prace/basne/11023-dive-husi-milan-rufus/>
3. <https://zurnal.pravda.sk/reportaz/clanok/474865-kde-sa-skryli-pralesy-europy/>

I. ČASŤ PÍSOMNÁ – TRANSFORMÁCIA TEXTU

Využi informácie z ukážky č. 3 a formou **ja-rozprávania** (10 – 15 viet) priblíž čitateľovi svoj najsilnejší zážitok z putovania po slovenskom pralese.